KARACAOĞLAN

(17. yy.)

Derleyen:
Semiramis Kanbak

İÇİNDEKİLER:

KARACAOĞLAN KİMDİR? - 3

ŞİİRLERİ

Bâd-ı saba selâm eyle o yâre - 4
Bana kara diyen dilber - 4
Ben güzele güzel demem - 6
Değirmenden geldim beygirim yüklü - 7
Deli gönül gezer gezer gelirsin - 7
Dinle sana bir nasihat edeyim - 8
Evvel sen de yücelerden uçardın - 9
Güzel ne güzel olmuşsun - 9
İncecikten bir kar yağar (Elif) - 10
İndim seyran ettim Frengistan'ı - 11
Kadir Mevlam senden bir dileğim var - 11
Kulak verdim dört köşeyi dinledim - 12
Ölüm, ardıma düşüp de yorulma - 13
Ömrüm uzun eyle ey Bâri Hüdâ - 13
Sana derim sana ey Acem Şahı - 15
Seherden uğradım bülbül sesine - 16
Şunda bir güzelin salınışını - 16
Üryan geldim gene üryan giderim - 17
Vara vara vardım ol kara taşa - 18
Yaz gelip de beş ayları doğunca - 18
Yürü bre yalan dünya - 19

ONUN İÇİN

Güneş topla benim için - 21
Karacaoğlan - 21
Karacaoğlan - 22
Karacaoğlan'a - 23
Karacaoğlanımsı - 24
Şan şan Karacaoğlan - 25

ONA DAİR

Karacaoğlan üzerine - 27
Karacaoğlan ve musikî - 35
Şiirlerinde herkesin kendini bulduğu âşık: - 40

KARACAOĞLAN KİMDİR?

"Yürü bre yalan dünya
Sana konan göçer bir gün
İnsan bir ekin misali
Seni eken biçer bir gün"

Karacaoğlan, Türk halk şiirinde etkileyici bir dil ve duygu evreni kurarak çığır açmış önemli bir saz şairidir. Doğum ve ölüm tarihleri kesin olmamakla birlikte 1606'da doğduğu, 1679 ya da 1689'da öldüğü sanılmaktadır. Nereli olduğu konusunda farklı rivayetler vardır; Çukurova, Gaziantep, Kilis, Feke, hatta Belgrad kökenli olabileceği söylenir. Ancak şiirlerinden ve menkıbelerden çıkarılan ortak kanaat, onun Çukurova'da doğup Türkmen aşiretleri arasında yetiştiğidir.

Adı kimi kaynaklarda Simayil, kimi şiirlerinde Halil veya Hasan olarak geçer. Akşehirli Hoca Hamdi Efendi'nin anılarına göre yetim büyüyen Karacaoğlan, genç yaşta gurbete çıkmış, Anadolu'nun birçok yöresini dolaşmış, Bursa ve İstanbul'a gitmiş, Rumeli, Mısır ve Trablus'a kadar uzanan bir hayat sürmüştür. Çukurova, Maraş ve Gaziantep yörelerinde uzun süre yaşamış, şiirlerinde bu coğrafyanın izlerini taşımıştır.

Doğum yeri gibi ölüm yeri de kesin değildir. Rivayetlere göre Maraş'taki Cezel Yaylası'nda doksan altı yaşında ölmüştür; başka bir görüş ise mezarının İçel'in Mut ilçesindeki Çukur köyünde bulunduğunu söyler. Uzun ömrü boyunca halk arasında büyük bir şöhret kazanmış, şiirleri dilden dile yayılmıştır.

Karacaoğlan, Osmanlı'nın ekonomik bunalımlar ve iç karışıklıklarla dolu bir çağında yaşamış, fakat şiirlerinde halkın acılarını değil; doğayı, aşkı, ayrılığı ve gurbeti işlemiştir. Göçebe Türkmen kültürünün geleneklerini ve doğa sevgisini yalın bir dille dile getirmiş, halk edebiyatına yeni bir söyleyiş kazandırmıştır.

Onun şiirlerinde sevgili, doğanın ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkar. Ayrılık, ölüm ve özlem temaları da işlenir, fakat her zaman yaşama sevinci ve doğaya duyulan tutku ön plandadır. Divan edebiyatının etkisinden uzak, halkın günlük konuşma diliyle yazmış; koşma, semai, varsağı ve türküleriyle halk şiirinin en güçlü temsilcilerinden biri olmuştur. Bugün beş yüzü aşkın şiiri derlenmiş ve yayımlanmıştır.

ŞİİRLERİ:

BÂD-I SABA SELÂM EYLE O YÂRE

Bâd-ı saba selâm eyle o yâre
Pek göresim geldi illerimizi
Gönül arzu çeker ama ne çâre
N'ideyim tutan var yollarımızı

Acem şâhı bize nâme gönderdi
Gam leşkerin üstümüze dönderdi
Zalim felek bizi yaktı yandırdı
Savurdu havaya küllerimizi

Yüküm gamdır gam alırım satarım
Pervaneler gibi yanar tüterim
Kıyamette yakasını tutarım
Vermesin hoyrata güllerimizi

Karac'oğlan der ki gümanım yoktur
Gayri rakiblere amanım yoktur
Sılaya varmaya dermanım yoktur
Nazlım beklemesin yollarımızı.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 78-79

BANA KARA DİYEN DİLBER

Bana kara diyen dilber
Gözlerin kara değil mi
Yüzünü sevdiren gelin
Kaşların kara değil mi

Güzel ben seni isterim
Seni koynumda beslerim
Yüzünü güzel göreyim
Zülüfün kara değil mi

Boyun uzun belin ince
Yanakların olmuş gonca
Salıverirsin kolunca
Beliğin kara değil mi

Utanırım akar terim
Güzellikte yok benzerin
En sevdiğim makbul yerin
Saçların kara değil mi

Beni kara diye yerme
Mevlâ'm yaratmış hor görme
Ala göze siyah sürme
Çekilir kara değil mi

Hind'den Yemen'den çekilir
İner Bağdat'a dökülür
Türlü taama ekilir
Biber de kara değil mi

Göllerde kuğular olur
Göğsü ak kara benlidir
Mısır'da çok zengin vardır
Kölesi kara değil mi

Pınara konan kuğunun
Kanadı beyaz çoğunun
Çöldeki Arap beyinin
Çadırı kara değil mi

İller de konup göçerler
Lâle sünbülü biçerler
Ağalar beyler içerler
Kahve de kara değil mi

Evlerinden sular akar
Güzelleri göze bakar
Hublar yanağına sokar
Sünbül de kara değil mi

Karac’oğlan der inşallah
Görenler desin maşallah
Kara donludur Beytullah
Örtüsü kara değil mi.

Karacaoğlan, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yapıtları, S. 88-89

BEN GÜZELE GÜZEL DEMEM

Ben güzele güzel demem
Güzel benim olmayınca
Muhannetin kahrın çekmem
Gel deyip de gelmeyince

Gelirim amma döverler
Bizi bu elden kovarlar
Güzel olanı severler
Ben ölürüm görmeyince

Var ol yürü var ol yürü
Kara bağrın yere sürü
Döğün döğün ağla bari
Benim gönlüm olmayınca

Senin çağın geçer olur
Bu dünyalar kime kalır
Tomurcuk gül gazel olur
Vaktinde derilmeyince

Karac'oğlan sözün haktır
Düşmanın dostundan çoktur
Bizim 'çin ayrılık yoktur
Ya sen ya ben ölmeyince.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 146-147

DEĞİRMENDEN GELDİM BEYGİRİM YÜKLÜ

Değirmenden geldim beygirim yüklü
Şu kızı görenin del'olur aklı
On beş yaşında da kırk beş bölüklü (*)
Bir kız bana emmi dedi n'eyleyim

Birem birem toplıyayım odunu
Bilem dedim bilemedim adını
Albıstan yanaklı Kürtler kadını
Bir kız bana emmi dedi n'eyleyim

Bizim ilde urum olur uc olur
Sızılaşır boz kurtları ac olur
Bir yiğide emmi demek güc olur
Bir kız bana emmi dedi n'eyleyim

Karac'oğlan der ki n'olup n'olayım
Akan sularınan ben de geleyim
Sakal seni makkabınan yolayım
Bir kız bana emmi dedi n'eyleyim.

(*) Bölük: Saç örgüsü

Karacaoğlan, Hayatı, Sanatı, Şiirleri, Türk Klasikleri 1, S. 65-66

DELİ GÖNÜL GEZER GEZER GELİRSİN

Deli gönül gezer gezer gelirsin
Arı gibi her çiçekten alırsın
Nerde güzel görsen orda kalırsm
Ben senin derdini çekemem gönül

Santur mu istersin saz mı istersin
Ördek mi istersin kaz mı istersin
Tomurcuk memeli kız mı istersin
Ben senin kahrını çekemem gönül

Çıkıp yücelere bakmak istersin
Coşkun sular gibi akmak istersin
Her güzelle yatıp kalkmak istersin
Ben senin kahrını çekemem gönül

Karac'oğlan der okuyam yazam
Keleş değilim ki kervanlar bozam
Giyinem kuşanam bir hoşça gezem
Ben senin kahrını çekemem gönül.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 99-100

DİNLE SANA BİR NASİHAT EDEYİM

Dinle sana bir nasihat edeyim
Hatırdan gönülden geçici olma
Yiğidin başına bir iş gelince
Anı yâd illere açıcı olma

Mecliste ârif ol kelâmı dinle
El iki söylerse sen birin söyle
Elinden geldikçe sen iy'lik eyle
Hatıra dokunup yıkıcı olma

Dokunur hatıra kendisin bilmez
Asılzâdelerden hiç kemlik gelmez
Sen iy'lîk et de o zâyi olmaz
Darılıp da başa kakıcı olma

İl âriftir yoklar senin bendini
Dağıtırlar duzağını fendini
Alçaklarda otur gözet kendini
Katı yükseklerden uçucu olma

Murâdım nasihat bunda söylemek
Size lâyık olan onu dinlemek
Sev seni seveni zây'etme emek
Sevenin sözünden geçici olma

Karac’oğlan söyler sözün başarır
Aşkın deryasını boydan aşırır
Seni bir mecliste hacil düşürür
Kötülerle konup göçücü olma.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 65-66

EVVEL SEN DE YÜCELERDEN UÇARDIN

Evvel sen de yücelerden uçardın
Şimdi enginlere indin mi gönül
Derya deniz dağ taş demez geçerdin
Karadan menzilin aldın mı gönül

Yiğitliğim elden gitti yel gibi
Damağımda tadı kaldı bal gibi
Hoyrat eli değmiş gonca gül gibi
Bozulmuş bağlara döndün mü gönül

Hasta oldun yastığını istersin
Kadir Mevlâm sağlığını göstersin
Cennet-i âlâdan bir köşk dilersin
Boynunun farzını kıldın mı gönül

Karac'oğlan der ki söyle sözünü
Hakk'a teslim eyle kendi özünü
Nâs işine karalama yüzünü
Yolun doğrusunu buldun mu gönül.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 99

GÜZEL NE GÜZEL OLMUŞSUN

Güzel ne güzel olmuşsun
Görülmeyi görülmeyi
Siyah zülfün halkalanmış
Örülmeyi örülmeyi

Mendilim yudum arıttım
Gülün dalında kuruttum
İsmim ne idi unuttum
Sorulmayı sorulmayı

Çağır Karac'oğlan çağır
Taş düştüğü yerde ağır
Yiğit sevdiğinden soğur
Sarılmayı sarılmayı.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 148-149

İNCECİKTEN BİR KAR YAĞAR

İncecikten bir kar yağar
Tozar Elif Elif deyi
Deli gönül abdal olmuş
Gezer Elif Elif deyi

Elif'in uğru nakışlı
Yavru balaban bakışlı
Yayla çiçeği kokuşlu
Kokar Elif Elif deyi

Elif kaşlarını çatar
Gamzesi sineme batar
Ak elleri kalem tutar
Yazar Elif Elif deyi

Evlerinin önü çardak
Elif'in elinde bardak
Sanki yeşil başlı ördek
Yüzer Elif Elif deyi

Karac'oğlan eğmelerin
Gönül vermez değmelerin
İliklemiş düğmelerin
Çözer Elif Elif deyi.

Karacaoğlan, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yapıtları, S. 101

İNDİM SEYRAN ETTİM FRENGİSTAN'I

İndim seyran ettim Frengistan'ı
İlleri var bizim il'e benzemez
Levin tutmuş goncaları açılmış
Gülleri var bizim güle benzemez

Göllerinde kuğuları yüzüşür
Meşesinde sığınları böğrüşür
Güzelleri türkü söyler çığrışır
Dilleri var bizim dile benzemez

Seyr edüben gelir Karadeniz'i
Kanları yok sarı sarı benizi
Övün etmiş kara domuz etini
Dinleri var bizim dine benzemez

Akılları yoktur küfre uyarlar
İmanları yoktur cana kıyarlar
Başlarına siyah şapka giyerler
Beğleri var bizim beğe benzemez

Karac'oğlan eydür dosta darılmaz
Hasta oldum hatırcığım sorulmaz
Vatan tutup bu yerlerde kalınmaz
İlleri var bizim il'e benzemez.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 140-141

KADİR MEVLAM SENDEN BİR DİLEĞİM VAR

Kadir Mevlâm senden bir dileğim var
Muhannes kuluna muhtaç eyleme
Cennet-i âlâyı nasib et bana
Sırat köprüsünden yolum bağlama

Kapımıza kara deve çökünce
Fırtınası şol âlemi yıkınca
Cehenneme kul seçilip çıkınca
Kadir Mevlâm o kullardan eyleme

Kadir Mevlâm ateş atma özüme
Dünya malı görünmüyor gözüme
Kadir Mevlâm sen bak benim yüzüme
Cehennemin ateşiyle dağlama

Karac'oğlan hatâ çıkmaz dilimden
Kocadım da hayır gelmez elimden
Kadir Mevlâm asla geçmez kulundan
Deli gönül ah çekip de ağlama.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 65

KULAK VERDİM DÖRT KÖŞEYİ DİNLEDİM

Kulak verdim dört köşeyi dinledim
Arkam sıra gıybet eden çoğ imiş
Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp devran sürmek yeğ imiş

Tükendi cünbüşüm yoktur gıybetim
Bir yatsıya kaldı benim mühletim
Bilemedim ana baba kıymatın
Arkamızda karlıca bir dağ imiş

Karşıki görünen yapraklı dağlar
Hastanm halinden ne bilsin sağlar
Her nere vardımsa dertliler ağlar
Aradım cihanı dertsiz yoğ imiş

Her daim böyledir feleğin işi
Zehirden acıdır engelin aşı
Tırnağın var ise başını kaşı
Sağ gözden sol göze fayda yoğ imiş

Karac'oğlan der dünyaya gelmeden
Ben usandım el işine yelmeden
Gurbet ilde padişahlık sürmeden
Vatanında züğürt olmak yeğ imiş.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 135

ÖLÜM ARDIMA DÜŞÜP DE YORULMA

Ölüm, ardıma düşüp de yorulma
Var git ölüm, bir zaman da gene gel
Âkıbet alırsın, komazsın beni
Var git ölüm, bir zaman da gene gel

Şöyle, bir vakitler yiyip içerken
Yiyip içerken, yaylalarda gezerken
Gene mi geldin, ben senden kaçarken
Var git ölüm, bir zaman da gene gel

Çıkıp boz kurtlayın ulaşamadım
Yalan dünya sana çıkışamadım
Eşimle, dostumla buluşamadım
Var git ölüm, bir zaman da gene gel

KARACA OĞLAN der, derdim pek beter
Bahçede bülbüller şakıyıp öter
Anayı, atayı dün aldın yeter
Var git ölüm, bir zaman da gene gel.

Bütün şiirleri, Cahit Öztelli, S. 356

ÖMRÜM UZUN EYLE EY BÂRİ HÜDÂ

Ömrüm uzun eyle ey Bâri Hüdâ
Hamd-ü senâ şükür etmek isterim
Çalışıp kazanıp nefis taamlar
Dişlerim var iken yemek isterim

Açıldı da ağzın, söyler zebanlar
Sana muhtaç bunca şahlar, gedalar
Al yeşil hırkalar, türlü libaslar
Böylece münasip geymek isterim

Bir küheylan at ver, istemem eşek
Üstü kaplan postu, tek olsun öşek
Kuş tüyünden yastık, yumuşak döşek
Keçeler içinde yatmak isterim

Bir güzel isterim ahû bakışlı
Gerdanı bir karış benli, nakışlı
İnci dişli olsun hem kara kaşlı
Boynuna sarılıp yatmak isterim

Kalk gönül gezelim helva alayına
Ol helvalar da dişe kolayına
Her akşama da pirinç pilâvına
Kahvaltıda ballı kaymak isterim

Bamyayı severim, dolma hoş olur
Ballı börek pişer, içi boş olur
Hele zerdali yanında hoş olur
Yedikçe tadına doymak isterim

İçli köfte gerek yola gidene
Bumbar dolması benzer harane
Baklava ile börek şifa bedene
Yedikçe ellerim yumak isterim

Kar turunç olmasa, günde yüz serçe
Ya kuzu doldurması nere kaça
Seherden evvel de ekşili paça
Limon bulunmazsa somak isterim

O güzel meyveler bittiği zaman
Toplayın getirin cümleden heman
Dediler lezzetli şol adıyaman
Anın da kabuğunu soymak isterim

Nerede kaldı şekerli kurabiye
Ne demeli fırın eti kebaba
Bazılar da su mu katar şaraba
Neme lazım adın demek isterim

Kocadım, ihtiyar oldum kardaşlar
Halime rahmedin, bakın yoldaşlar
Döküldü, ağzımda kalmadı dişler
Yağlıca höşmerim koymak isterim

Yedirdin içirdin hepsi de yalan
Âhır ömrümüzü ederler talan
Bu sözüm dinleyip nasihat alan
İşitip tutanı duymak isterim

Azrail göğsüme çöktüğü zaman
Öyle bilin, halim perişan yaman
Bülbülüm kafesten uçtuğu zaman
Cesedimi kabre koymak isterim

KARAC'OĞLAN der ki böyle kalaydım
Zahir, batın muradıma ereydim
Ol gün dahi cemalini göreydim
Hakk'ın didârını görmek isterim

Bütün şiirleri, Cahit Öztelli, Sayfa 383-385

SANA DERİM SANA EY ACEM ŞAHI

Sana derim sana ey Acem Şahı
Üstüne Mağrip'den asker geliyor
Tahtını yıkıp da mülkün almaya
Sultan Murad kalkmış kendi geliyor

Otuz bindir hani meydan diyenler
Seksen bin de sarı postal geyenler
Doksan bini dahi serden geçenler
Sultan Murad kalkmış kendi geliyor

Sultan Murad uluların ulusu
Hacı Bektaş velilerin velisi
Altmış bin de Urumeli delisi
Sultan Murad kalkmış kendi geliyor

Genç Ali Paşa da bir ünlü vezir
Yetmiş bin mızraklı yanında hazır
Hak'dan imdad oldu yetişti Hızır
Sultan Murad kalkmış kendi geliyor

Karac’oğlan der ki cenge doyulmaz
Can tatlıdır tatlı cana kıyılmaz
Ordusu yıldızdan çoktur sayılmaz
Sultan Murad kalkmış kendi geliyor.

Karacaoğlan, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yapıtları, S. 124

SEHERDEN UĞRADIM BÜLBÜL SESİNE

Seherden uğradım bülbül sesine
Ötüşün bülbülü güle getirir
Yiğit olan kimse saklar sırrını
Kötü kalbindekin dile getirir

Yoldaş olma yolun bilmez yolsuza
Komşu olma sözün bilmez densize
Meyil verme edepsize arsıza
Akıbet ırzına hile getirir

Karac'oğlan der ki müşkülüm halde
Garip bülbül konar öter mi dalda
Çokça keramet var şu tatlı dilde
Del’olup gideni yola getirir.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 130

ŞUNDA BİR GÜZELİN SALINIŞINI

Şunda bir güzelin salınışını
Selviye benzettim dallar içinde
Irmak kenarında derya yüzünde
Kuğuya benzettim göller içinde

Yürü güzel yürü yolun basmazlar
Söyledip te şirin dilin kesmezler
Güzel sevmiş deyi çekip asmazlar
Koy ben de söylemem diller içinde

Benim yârim gelişinden bellidir
Ak elleri deste deste güllüdür
Eşinden ayrılan neden bellidir
Gezer melil melil iller içinde

Alına da deli gönül alına
Ciğerciğim aşk od'una deline
İller atlas giye çıkıp salına
Ko ben de yatayım şallar içinde

Karac'oğlan der ki işim zâr m'ola
Âşk kemendi boynumuza dar m'ola
Acep yârim gibi güzel var m'ola
Hakkın yarattığı kullar içinde.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 70-71

ÜRYAN GELDİM GENE ÜRYAN GİDERİM

Üryan geldim gene üryan giderim
Ölmemeğe elde fermanım mı var
Azrail gelmiş de can talep eyler
Benim can vermeğe dermanım mı var

Dirilirler dirilirler gelirler
Huzur-ı mahşerde divan dururlar
Harami var diye korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var

Er isen erliğin meydana getir
Kadir Mevlâm noksanımı sen yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim yük götürür dermanım mı var

Karac'oğlan der ki ismim öğerler
Ağu oldu bildiğimiz şekerler
Güzel sever diye isnat ederler
Benim Hak'tan özge sevdiğim mi var.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 128

VARA VARA VARDIM OL KARA TAŞA

Vara vara vardım ol kara taşa
Hasret ettin beni kavim kardaşa
Sebep ne gözden akan kanlı yaşa
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

Nice sultanları tahttan indirdi
Nicesinin gül benzini soldurdu
Nicelerin gelmez yola gönderdi
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

Karac'oğlan der ki kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
Üç derdim var birbirinden seçilmez
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 109

YAZ GELİP DE BEŞ AYLARI DOĞUNCA

Yaz gelip de beş ayları doğunca
Açılmış bahçanın gülleri güzel
Yaktı beni Fadime'nin nazarı
Zülüften ayrılmış telleri güzel

Elif'i der isen nazlıdır nazlı
Eşme'yi dersen de sırf ala gözlü
Söyletme Şerfe'yi bülbül avazlı
Söylüyor Zilha'nın dilleri güzel

Emine'yi dersen incedir ince
Bağdat'ın Mısır'ın gülleri gonca
Ayşe'nin kaşı da kalemden ince
Sevmeye Hürü'nün belleri güzel

Döne güzelliğin halka bildirir
Kamer pınardan da kabın doldurur
Eşşe yürüşünde beni öldürür
Sevmeli Cennet'in boylan güzel

Karadan da Karac’oğlan karadan
Sürün çirkinleri çıksın aradan
Herkesi sevdiğ’ne verse Yaradan
Sevdiğim Meryem'in benleri güzel.

Karacaoğlan, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yapıtları, S. 48

YÜRÜ BRE YALAN DÜNYA

Yürü bre yalan dünya
Sana konan göçer bir gün
İnsan bir ekin misali
Seni eken biçer bir gün

Ağalar içmesi hoştur
O da züğürtlere güçtür
Can kafeste duran kuştur
Elbet uçar gider bir gün

Âşıklar der ne olacak
Bu dünya mâmur olacak
Haleb'i Osmanl’ alacak
Dağı taşa katar bir gün

Yerimi serin bucağa
Suyumu koyun ocağa
Kafamı alın kucağa
Garip anam ağlar bir gün

Yer üstünde yeşil yaprak
Yer altında kefen yırtmak
Yastığımız kara toprak
O da bizi atar bir gün

Bindirirler cansız ata
İndirirler tuta tuta
Var dünyadan yol ahrete
Yelgin gider salın bir gün

Karac'oğlan der nâşıma
Çok işler geldi başıma
Mezarımın baş taşına
Baykuş konar öter bir gün.

Karacaoğlan, Türk Büyükleri Dizisi: 100, S. 154-155

ONUN İÇİN:

GÜNEŞ TOPLA BENİM İÇİN

- Karacaoğlan'a -

Seheryeli çık dağlara
Güneş topla benim için
Haber ilet dört diyara
Güneş topla benim için

Umutların arasından
Kirpiklerin karasından
Döşte bıçak yarasından
Güneş topla benim için

Yazdan kıştan ilkbahardan
Mahpuslardan dört duvardan
Doludizgin sevdalardan
Güneş topla benim için

Seheryeli yâr gözünden
Havadaki kuş izinden
Geceleyin gökyüzünden
Güneş topla benim için.

ÜLKÜ TAMER
(1937 - 2018)

Yanardağın Üstündeki Kuş, Toplu Şiirler, S. 243

KARACAOĞLAN

Ferhat dağ deldi külünk ile,
Karacaoğlan yürükleri
Sevda ile, söz ile.

Şeddat cennet kurup,
Varlığın adını yazdı tarihe.

Karacaoğlan yoksul gezdi
Gömlek ile, şal ile.

Çemşid taht kurdu güneşe karşı
Nevruz günü,
Gümüşle.
Hüküm sürdü bir ömür
Şan ile, şöhret ile.
Karacaoğlan sultan oldu gönüllere
Türkü ile, saz ile.

Isparta'da halıya desen,
Sivas'ta kilime nakış,
Erzurum'da bakıra süs işlerken kızlar
Sevda işledi gönüllere Karacaoğlan
Gergef ile,
İbrişimle,
Tel ile.

Tezenenin ucunda bir yanık türkü ile
Gel birlik olalım Mut'ta kardeş,
Karacaoğlan gölgesinde el ele.

MEHMET YARDIMCI
(1945 -)

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi,
Şubat 1988, Sayı: 434, S. 89

KARACAOĞLAN

Aşiretini, yurdunu ardında bırakıp
Diyar be diyar dolaştı Karacaoğlan.

Kırık ve yorgun sazını sırtına alıp
Güzelden güzele geçti Karacaoğlan.

Diyar-ı Rum içinde "Gezem" dedi, gezdi;
Kendini aşkta kaybetti Karacaoğlan.

Ak saçlı, yorgun Toroslardan geçilse bile
Serv-i hırâmândan geçilmez derdi Karacaoğlan.

YENAL ÜNAL
(1981-)

Bartın Halk Gazetesi, 27 Ocak 2016

KARACAOĞLAN'A

Gurbet elde ılgıt ılgıt yel ile
Destesi derilir Karac'oğlan'ın.
Bazen dere, bazen ırmak, sel ile
Güftesi örülür Karac'oğlan'ın.

Çıkar sılasından gurbet ellere...
Dolaşır, dert çeker, düşer dillere.
Bir gül bahçesinde açan güllere
Yüreği vurulur Karac'oğlan'ın.

Yücelerden turnalara el eder
Yeşil başlı sunalara "gel" eder.
Aşkı onu yakıp yıkar, kül eder
Fermanı verilir Karac'oğlan'ın.

Bahar gelir, tabiata can gelir.
Çağlar pınar ovalara kan gelir.
Yüreklere; sevinç, neşe, şan gelir
Gülleri dirilir Karac'oğlan'ın.

Dağ başında şıvgaların kırılır
Sümbüllerle yardan haber sorulur
Yalan dünya hasretlerle sürülür,
Dertleri dürülür Karac'oğlan'ın.

Gurbet acısını içten duyarak
"Bir ayrılık, bir yoksulluk..." diyerek
"Bir ölüm" le gam gömleğin giyerek
Divanı kurulur Karac'oğlan'ın.

Kederi, sevinci, coşmalarıyla
Semai, varsağı, koşmalarıyla
Üç yüz yıl dillerde... mısralarıyla
Sanatı görülür Karac'oğlan'ın.

RIFKI KAYMAZ
(1950 - 2010)

KARACOĞLANIMSI

Çiçekli, meyveli bahçesin diye
Daldan dala sekip gezesim geldi.
Susamış canıma şerbet etmeye
Kapıp turunçları ezesim geldi.

Yapamam ki her aklıma eseni,
Devşirip de mercan mercan buseni.
Çekmek için görmediğim gün seni
Sabır tesbihine dizesim geldi.

Tutuldum, değiştim ben günden güne,
Yazmam öz adımı kâğıt üstüne.
Adımı kâğıttan beyaz göğsüne
Âşık Ömer diye yazasım geldi.

(Ankaralı Âşık Ömer mahlasıyla)

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR
(1908 - 1969)

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi,
Ağustos 1966, Sayı: 179, S. 1101

ŞAN ŞAN KARACAOĞLAN

Yaylada, ovada bir rüzgâr sanki,
Gönülde, sevgide birlik inan ki.
Cennet bahçesinde geçen bir an ki
Âşıklara sultan, Karacaoğlan...

Toroslar özgürce sevdaya karşı,
Adana içinde bir sürü çarşı.
Sevginin, saygının dağların marşı
Özgürlüğe ferman, Karacaoğlan...

Sazda, sözde bir tek, ozanlar piri,
Şiiri okunur yıllardan beri.
Titretir ovayı, göğü ve yeri,
Tüm dillere destan, Karacaoğlan...

Yüzyıllar pencere, anılar güzel,
Yaylada gökyüzü, bulutlar el ele.
Dirliğe, birliğe, sevgiye bedel,
Gönül dostu can can, Karacaoğlan...

Kopuzun telinde bir özlem tüter,
Ayrılık çok acı, her şeyden beter.
Zaman pergelinde ayrılık yeter,
Âşıklara şan şan, Karacaoğlan...

Sevgiler, muhabbet güzel üstüne,
Mısralar düzülmüş yâre, dostuna.
Yıllardır oturmuş pîran postuna,
Gül goncası, güldân Karacaoğlan...

Pınar başlarında ördekler yüzer,
Ovalar düzünde bir ceren gezer.
Uzun havaların yüreğim üzer,
Derde deva derman, Karacaoğlan...

Bahar rüzgârları gül gül açanda,
Amber kokuları il il saçanda.
Kuşlar gökyüzünde pul pul uçanda,
Tınazlara harman, Karacaoğlan...

Sazında, sözünde emsali yoktur,
Yüzyıllar öteden birliğe oktur.
Saymakla bitmeyen değeri çoktur,
Hasat günü bostan, Karacaoğlan...

Sarar der, âşıklar hep perde perde,
Söylenip geliyor bütün ellerde.
Destan olmuş sanki cümle dillerde,
Ulu insan, ozan Karacaoğlan..

İSMAİL ALİ SARAR
(1925 - 2003)

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi,
Ağustos 1993, Sayı:500, S. 246-247

ONA DAİR:

KARACAOĞLAN ÜZERİNE

Türk halk şiirinin en büyük ozanlarından biri olan Karacaoğlan'ın yaşamı ve kişiliği üzerine uzun yıllardan beri yapılan araştırmalar, kesin sonuçlara varmaktan henüz çok uzak görünüyor.

Osmanlı aydını, halkla ilgilenmediği için yazılı kaynaklar, saray ve devlet işlerini etkilemeyen olaylarla devinimlerin adını bile anmazlar. Bu yüzden halk sanatçıları yalnız eserlerinde yaşarlar. Yaşantıları ile kişilikleri de ancak eserlerinin anlattığı ve anlaşılabildiği kadar aydınlanabiliyor.

Karacaoğlan'ın kişiliği de Yunus Emre, Nasrettin Hoca, Köroğlu vb. gibi halk imgeleminde yüceltilip destanlaştırılmış, gerçek kişiliği de üstüne çekilen imge örtüsünün altına gizlenmiştir.

XVI yüzyıl ortalarından bu yana Osmanlı toplum hayatına ışık tutan belli başlı eserlerde Karacaoğlan adına rastlanıyor. Osmanlı aydını, bu adı çok kez halk şiirini küçümsemek amacıyla örnek olarak veriyor. Demek ki Karacaoğlan'ın daha XVI. yüzyılda bir simge olacak kadar ünü vardı.

Karacaoğlan'ın okur yazar olup olmadığını bilmiyoruz ama o, çağdaşı aydınların bilgilerine pek yabancı değildi. Koşuklarında yer yer kutsal kitaplarda, peygamberler tarihinde, İslâm mitolojisinde anlatılan olaylara ve düşüncelere değinmeler var: Eyüp'ün vücuduna yerleşen kurtlar, cennetteki İdris, Kâbe'yi yapan İbrahim Halil, kurban edilmek istenen İsmail, Tur'daki Musa, başkaldıran İblis, Miraç atı Burak, Süleyman peygamber, Lokman Hekim, dört kitap vb.

Divan şairinin servi boylu, ince belli, kara kaşlı, kara gözlü, kara saçlı, ok kirpikli, inci dişli, şeker dilli, püskürme benli kadını Karacaoğlan'da da var. Bu kadın, divan şairinin kadını gibi aşk şarabı sunar, öldürür, bel büker, kargaşa çıkarır. Divan şairinin gül-bülbül-diken, mum-pervane, tuti-sevgilinin dili-şeker, ruh-kuş, göğüs-kafes, bülbül-karga, kara saç-sümbül, sarraf-değer bilme, Ferhat-dağ delme, çöl-Mecnun mazmunlarını da kullanan ozan, darağacında sallanan Mansur'dan, Hakk'ın kandilinde gizli sır olmaktan, Hakk'ın didarını görmekten, aşk eteğini tutmaktan, erenlerden himmet ummaktan, bir pirden destur almaktan dem vurarak tasavvuf konusunda da yaya olmadığını belli eder.

Karacaoğlan, halkın diline geçmiş yabancı sözcükler yanında, Osmanlı aydınına özgü yabancı sözcükleri de kullanır: Şems, kamer, muntazır, sadık, sıdk, kamet, seyyah, turap... gibi.

Onda, göçebe yaşamından gelen töreler ve gelenekler yanında, İslâm kültürünün hayat felsefesine, töre ve edep kurallarına da rastlıyoruz: Az konuşmak, sır saklamak, büyük sözü dinlemek, haram yememek, başkalarının eksiğini görmezlikten gelmek vb. Gerçekte bu kuralların bir kısmı her toplum için geçerlidir, ama Karacaoğlan'ın söyleyişinde kitaplardaki biçimi almıştır.

Bütün bunlar, Osmanlı aydınının malıdır. Karacaoğlan'ın, kitaplardan değil, aydınlarla düşüp kalkarak, toplantılarına katılarak bu bilgileri edinmiş olduğunu düşünebiliriz.

Sayın Cahit Öztelli; Osmanlı sultanları ile beylerinin, ozanları saraylarına ve köşklerine çağırdıklarını, onları severek dinlediklerini yazıyor. Künhü'l-Ahbâr yazarı Gelibolulu Mustafa Âli, Mevâidü'n Nefâis fi Kavâidü'l Mecâlis adlı kitabında, birçok ses ve saz sanatçılarının haftada iki kez saray haremine geldiklerini, orada çalıp söyledikten sonra beşer florin armağanlarını alarak gittiklerini yazıyor (s. 29).

Karacaoğlan, tatlı dilli, hoş sohbet bir insan gibi görünüyor koşuklarında. Çokluk sevi konuları üzerine söyler; yer yer de açık saçıktır. Kendi dar çevreleri içinde yaşayan saray ve köşk insanları için bu konular ilginç ve oyalayıcıdır.

Ününün saray çevrelerine girmesi, ozanın, aydınlar arasında sevilip aranmasına bağlanabilir. Koşuklarında, göçebe çocuğu olduğu açıkça

görülen Karacaoğlan'ın, bilgisinin de kulaktan dolma olduğu seziliyor.

Sayın Öztelli, ozanın İstanbul'a gelmiş olduğu kanısında. Onu bu kanıya götüren belge, Ali Ufkî adlı bir saray müzik öğretmeninin, Karacaoğlan'ın iki koşuğunu bestelemiş olmasıdır. Bana kalırsa, ozan pek geniş bir alanda dolaşmamıştır. Koşuklarında güney ve güneydoğu Anadolu dolaylarının yer adları anılır çokluk. Yolculukları da çok kez boy göçlerini anlatır: dağlar, dereler, yaylalar... Onda köy ve kent gerçeği hemen yok gibidir. Köy kızlarını, gelinlerini çeşmeden, dereden su alırken görür ve tanır. Yaşadığı alanlar dışında bulunan uzak yer adlarını anması, ya da onlar üzerine koşukları bulunması, bu yerlere gelmiş olduğunu ispatlamaya yeterli kanıt değildir. Çünkü koşuklarının çoğu büyük değişmelere uğramıştır.

Ozan Halep'i, Hama'yı, Humus'u görmüş olmalı. Yaşadığı yüzyıllarda bu ülkelerde göçebe Türkmenler çoktu. Buraları anlatırken daha somutlaşır Karacaoğlan. Sayın Öztelli, 48. koşmada geçen Munbuç'u, Akşehirli Ahmet Hamdi Efendi'nin anılarında verdiği bilgiye dayanarak, Sivas'ın bir yaylası diye tanıtıyor. Munbuç, sanıyorum ki Menbiç'tir. Menbiç, XIV. yüzyıl başlarında Moğolların yerle bir ettikleri bir kenttir. Halep yakınlarında bağlık, bahçelik güzel bir kasabaymış. Yıkıntıları yakın çağlara kadar dururmuş. Karacaoğlan, gördüğü yıkıntılar ve halktan dinlediği tarih olayı üzerine bu koşuğu söylemiş olmalı. Koşukta anlatılan ören de bir yayla değil, bir kent kalıntılarıdır. Ozan, Menbiç'in çöl içinde bulunduğunu, çevresinde akça ceylanlar avlandığını da söylüyor. Göğsü ak ceylan çöllerde yaşar; Urfa, Halep dolaylarında bol bol bulunurmuş eskiden.

Halep, Çukurova, Hatay, Maraş, Niğde ve dolaylarına yerleşen Türkler çoğunlukla Bozok ve Üçok Türkmenleridir. Karacaoğlan'ın, Üçokların Varsak boyundan olduğu anlaşılıyor. Sayın Öztelli, Akşehirli Ahmet Hamdi Efendi'nin verdiği bilgiye ve ozanın aşağıdaki dörtlüğüne dayanarak onun Varsak köyünden olduğunu yazıyor:

Kozan dağından neslimiz
Arı Türkmen'dir aslımız
Varsak'tır durak yerimiz
Gurbet elde yar eğler bizi.

Gelibolulu Mustafa Âlî'de de: "Karacaoğlan'a isnat olunur ve Halil Abdal'ındır deyü rağbet kılınur nice varsağılar..." diye geçiyor.

Varsağı, Varsak boyunun ezgisiyle söylenen koşuktur. Başka kaynakların "türkü" diye sözünü ettikleri Karacaoğlan koşuklarına, Âlî Bey'in varsağı demesi bir rastlantı gibi görünmüyor. Anlaşılan, Karacaoğlan ve Halil Abdal'ın koşuklarına varsağı deniliyormuş. O çağlarda Osmanlı aydını varsağı terimini pek bilmezdi, sanırım.

İster Varsak köyünden, ister Varsak boyundan olsun ozan, Üçok Türkmenlerindendir. Üçokların kurduğu Ramazanoğulları devleti ile Bozokların kurduğu Dulkadiroğulları devleti, ülkeleri Osmanlı eline geçtikten sonra da uzun süre özerk beylikler olarak kalmışlardır.

Karacaoğlan'ı bu ortam yetiştirmiş olabilir. Dilinde de Güney Anadolu'ya özgü kelimeler ve deyimler çoktur: alayı (hepsi), kalan (artık, bundan böyle), siyeç (çit), devresi (ters yüzü), kıcı (ince dolu), deyha (orada), dokanmak (değmek, temas etmek), kış (ayak), alışmak (alevlenmek), birim birim (birer birer), garbi (batı yeli), tedbiri şaşmak (şaşkına dönmek), kadanı alayım (yoluna kurban olayım)... gibi.

Gelibolulu Mustafa Âlî, Karacaoğlan'dan söz ederken, bu gibilerin Ermen ve Diyarbekir ülkelerinde çok bulunduğunu da söylüyor. Varsak boylarının yaşadığı Maraş, Sis (Kozan) dolayları, Ermen ülkesinin içindedir. Bunu da ozanın bu yerlerde yaşamış olduğuna bir kanıt sayabiliriz.

Karacaoğlan Güney ve Güneydoğu Anadolu'dan, hatta kuzey Suriye'den yer adları sayarken oldukça somuttur; başka yerlerden söz ederken soyutlaşır. Koşuklarında geçen birçok uzak ülkeyi görmüş değil, başkalarından işitmiştir, sanırım. İstanbul ile Diyarbakır onda iki büyük kent, iki uç gibi görünür. Birkaç koşuğunda sevgilisini ararken:

Ne İstanbul koydum ne Diyarbekir

der. Yurt özlemini ise:

Ne İstanbul gerek ne Diyarbekir

dizesiyle anlatır. Daha birkaç koşuğunda İstanbul'un adı geçer, ama hepsi dolaylıdır.

İndim seyreyledim Frengistan'ı

dizesiyle başlayan koşuk ile Bursa'yı konu olarak alan koşuğa

kuşku ile bakarım. Aradaki bütün kentleri geçerek Niğde, Aksaray'dan, Bursa'ya, oradan da Frengistan'a, Budin'e atlaması karışık bir olaydır, sanıyorum. Bursa'yı, Budin'i gören; İstanbul'u, Edirne'yi de görmüş olmalıydı. Oysa onda İstanbul'un nitelikleriyle ilgili tek bir söz yok. Karacaoğlan'da deniz bile yok. Ama divan şiirinin deryası var, Hatay'ın Akçadeniz'i (Amik Gölü) var. (Hataylılar, Amik Gölü'ne Akdeniz derler.)

Ozanın göçebe olduğunu söylemiştim. Göç üzerine söylenmiş koşukları çoktur. Yaşadığı yüzyıllarda göçebelerin birkaç türlü göçü vardı: yayla-kışlak arasında inip çıkmalar, daha verimli otlaklar bulmak için uzak yerlere göçler, başka bir boyun baskısıyla yer değiştirmeler, devletin güven sağlamak amacıyla yaptırdığı yer değiştirmeler. Karacaoğlan'ın bağlı bulunduğu boy, birkaç türlü yer değiştirmiş olabilir. Ozan da böylece ününü daha geniş ülkelere yaymış olur.

Sayın Öztelli'nin verdiği bilgiye göre, Karacaoğlan'ın mezarı Mut ilçesinin Çukur köyünde bir tepe üzerindedir. Tepenin adı Karacaoğlan Tepesi. Karşısında bulunan tepeye de Karacakız Tepesi adını vermişler. Köylüler, Karacaoğlan ile Karacakız arasındaki maceraları bugüne değin anlatıyorlarmış.

Sayın Öztelli, ozanın XVII. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı, Âşık Ömer ve Gevherî ile karşılaştığı kanısında. Onu bu kanıya götüren kanıt, kitabına aldığı Âşık Ömer'in bir dörtlüğü ve Karacaoğlan ile Gevherî arasında yapılmış bir âşık yarışması metnidir. XVI. yüzyılda yazılmış üç kitapta görülen Karacaoğlan adı ise, başka bir Karacaoğlan'a aittir, ona göre.

Yazarın, Karacaoğlan'ın yaşadığı yüzyıl üzerine verdiği belgelere bir göz atalım:

Birinci belge, 1546 yılında yazılmış olan Lâtîfî tezkeresi. Bu tezkereden alınan bir koşukta:

En ehil yer görür manâ yüzünden
Kar'oğlan türküsün şair sözünden

deniliyor. Burda ölçü zorlamasıyle Karacaoğlan'ın Karoğlan yazıldığı belli.

İkinci belge 1582'de III. Murat'ın yaptırdığı sünnet düğünü ile ilgili bir eser. Eserde bulunan bir minyatürün altında: "Kimi Karacaoğlan

türküsüyle gönlün eğlendirir." yazılı.

Üçüncü belge, daha önce sözünü ettiğimiz, Gelibolulu Mustafa Âlî Beyin 1600 yılında yazılmış olan Mevâidün Nefâis fî Kavâid-il Mecâlis adlı görgü kitabı. Burada da: "Karacaoğlan'a isnat olunur ve Halil Abdal'nındır deyu rağbet kılınur nice varsağılar vardır..." deniliyor.

Bunlardan sonra Karacaoğlan adını Evliya Çelebi'de görüyoruz. Evliya, Denizli gezisini anlatırken: "Evvelâ Ak Sinan Sultan ve Ahi Duman Sultan ve Karacaoğlan Sultan ve Hıdırlık Sultan ve Ahi Evren Sultan, Hacı Bektaş Veli ve Molla Hünkâr ve Şems Tebrizî ve Sadrüddin Konevî Hazretleri ile hemmeclis ve hemdemiş olmuş ulu sultanlardır. Nice keşf ve kerametleri zahir ve bahir olmuştur." diyor.

Bu sözlerden anlaşılıyor ki, Evliya Çelebi, Denizli'yi gezdiği zaman, Karacaoğlan çoktan ölmüş ve adı evliyalar arasına katılmıştır. Evliya, onu XIII. yüzyıla Mevlâna'ya, Hacı Bektaş'a kadar götürüyor. Hayatta olan gerçek din ululanını bile evliyalardan saymayan halk, Şiî olduğunu sezdiren "Şahmerdan, Ali Arslan, on iki imam, Mehdi vb. gibi birkaç isim saymak, tasavvuf üzerine birkaç dize söylemek, ara sıra kıyamet gününden söz etmek dışında dinle ilgili bir şey söylenmemiş bir sevi ozanını evliyalar arasına sokamaz. Karacaoğlan'da Ali ve Ali soyundan gelen kimseler dışında bir Müslüman ulusunun adına rastladığımı hatırlamıyorum.

Evliya Çelebi, Denizli'ye 1671 yılında gitmiş. Halkın ona evliya diye tanıttığı Karacaoğlan, daha çok önce, belki de yüzyıllarca önce ölmüş olmalı.

Dikkat edilirse, yazılı belgeler zinciri kopmadan sürüp gidiyor: 1546, 1582, 1600, 1671. Evliya Çelebi'nin çok eski çağlarda yaşamış bir insandan söz eder gibi andığı Karacaoğlan, 1707'de ölen Âşık Ömer ve 1720'de ölen Gevherî ile nasıl karşılaşmış olabilir? Sayın Öztelli'nin "başka bir Karacaoğlan"ını benimsersek, 1600 yılı ile 1671 yılı arasında üç yazılı belgede adı geçecek kadar ünlü bir halk ozanının, bütün eserleriyle birlikte halk belleğinden silinip aynı adı taşıyan başka bir ozanın büyük ün yaptığına ve elimizde bulunan bütün Karacaoğlan koşuklarının bu ikinci Karacaoğlan'a ait olduğuna kabul etmiş oluruz.

Fuat Köprülü ile Sadettin Nüzhet de Karacaoğlan'ın XVII. yüzyılda yaşadığını sanıyorlardı, ama onlar XVI. yüzyılın belgelerini

bilmiyorlardı. Sonraları, ilk iki belgeyi gören A. Kutsi Tecer de ozanın XV. yüzyıl ortalarında yaşadığını ileri sürmüştü.

Karacaoğlan'ın XV. yüzyıl ortalarında ya da XVI. yüzyıl başlarında yaşadığını kabul edersek, Genç Osman Destanı ile İran seferiyle ilgili destan, ya Karacaoğlan'ın değildir ya da büyük değişiklik geçirmiştir. İran seferi destanının birinci dörtlüğünde:

Sana derim sana ey Acem Şahı
Üstüne Mağrip'ten asker geliyor
Tahtını yıkıp da mülkün almağa
Sultan Murat kalkmış kendi geliyor

deniliyor. Mağrip ya da Garp Ocakları, Kuzey Afrika'nın Fas, Cezayir, Tunus topraklarına Osmanlılarca verilen addır. Bu topraklar Kanunî zamanında Osmanlı ülkesine bağlandı. Acem şahı ile savaşlar ise 1516'da başlar. 1451'den 1574'e değin Osmanlı tahtında Murat adlı bir padişah bulunmamıştır. Her iki destanda Sultan Murat adı var. Avusturya seferi üzerine söylenmiş destanda da:

Bir halife kalmış o da geliyor

dizesi var. İlk Osmanlı halifesi Yavuz Selim'dir. Yavuz'un da Avusturya seferi yoktur.

Karacaoğlan, tarih olayları ile ilgilenen bir ozan değildir. Koşuklarının büyük bir çoğunluğu sevi üzerine söylenmiştir. Destanlarının sayısı pek azdır ve bunların ancak birkaçı çağının gerçeklerine değinir.

Sayın Öztelli'yi, ozanın XVII. yüzyılda yaşamış olduğu kanısına götüren belgelerden biri de 1911'de ölmüş olan Akşehirli Ahmet Hamdi Efendi'nin anılarıdır. Bu anılarda verilen bilgiler halk ağzından derlenmiştir.

Genç Osman Destanı ile İran ve Avusturya seferleri üzerine söylenmiş olan destanları Karacaoğlan'ın malı sayarsak şöyle düşünebiliriz:

Ozanın uzun yaşadığı sanılıyor. Yaşantısı XVI. yüzyılı doldurmuş ve bu yüzyılın ortalarında büyük bir ün yapmıştır. Adı geçen destanları da Kanunî ve III. Murat zamanlarında yapılan seferler üzerine söylemiştir.

Avusturya seferinde adı geçen Ahmet Paşa, Rumeli beylerbeyi iken batı savaşlarında büyük yararlıklar gösteren, iki yıl başvezirlik

yaptıktan sonra Kanunî'nin hışmına uğrayarak öldürülen (1555) Kara Ahmet Paşa'dır.

III. Murat çağının İran seferlerinde büyük yararlıklar gösterip İranlılar arasında "Adıyaman" lakabı ile anılan Özdemiroğlu Osman Paşa vardır. Karacaoğlan'ın bir destanı da:

Sana derim hey Osman Paşa
Düşmanlara karşı duran mert olur
Şalun kocasa da vermez avını
Ta ezelden kurt eniği kurt olur.

dörtlüğü ile başlıyor. Bu destanın da İran seferi ile ilgili olduğu, içindeki:

Şah Beyazıt ile ölçer boyunu

dizesinden anlaşılıyor. İran savaşlarında büyük kahramanlıklar gösteren Özdemiroğlu Osman Paşa, İstanbul'a döndüğünde halkın büyük sevgi gösterileri ile karşılanmıştı.

Sana derim sana ey Acem Şahı

diye başlayan destanda da, Rumeli delisinin savaşa gelmekte olduğu söyleniyor. Rumeli delisi, bir akıncı örgütüdür ve ilk kez Rumeli eyaleti içinde kurulmuştur. 1585 yılında, Özdemiroğlu Osman Paşa'ya, Rumeli askeri yardıma gönderilmişti.

Diyelim ki 1546'da Karacaoğlan büyük ün yapmıştı ve orta yaşlıydı. 1584–85 yıllarında da sağdı ve İran seferleri üzerine destanlar söyledi. Destanlarda geçen Sultan Murat, III. Murat'tır. Osman Paşa da Özdemiroğlu Osman Paşa'dır. Destanda geçen:

Şah Beyazıd ile ölçer boyunu

dizesindeki Beyazıd da, kardeşi II. Selim ile yaptığı saltanat kavgasında yenilerek İran'a sığınan ve Selim'in yolladığı büyük para karşılığında Kazvin'de dört oğlu ile birlikte boğdurulan (1561) Kanuni'nin oğludur. Ozan, "Şah, ancak kendisine sığınan bir insanı yenebilir." demek istiyor.

Ama Genç Osman Destanı'nda Sultan Murat adı geçiyor ve Bağdat seferi üzerine söylenmiş. Bağdat seferini yapan Sultan Murat

yalnız IV. Murat'tır. III. Murat değil sefere gitmek, saraydan dışarı çıkmazmış. Avusturya seferi sırasında Kara Ahmet Paşa serdar değildi.

Bu konuda bütün yargılar sağlam bir temele oturamıyor.

CEMİL YENER

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Ocak 1972, C: XXV, S: 244, s. 291-294

KARACAOĞLAN VE MUSİKÎ

Yüzlerce yıldan beri büyük bir sadakatle ve vefa göstererek korunan dilimizi işleyen, yayan ve sevdiren şahsiyetlerin başında Yunus Emre gelir. Yaşadığı 13. yüzyıldan itibaren hafızalara kazınan, cönklerle ve mecmualarla taşınan tertemiz ve kolay anlaşılır Türkçesi, aradan geçen yedi yüz kusur yıla rağmen günümüzde de örnek alınıyor, ilahileri besteleniyor ve şevkle, zevkle icra ediliyorsa onu, elbette büyük bir sanatkâr olarak takdir etmemiz gerekmektedir.

Bir dili, ister yazılı ister sözlü olarak kök saldığı ve yayıldığı topraklardaki kişilerin özellikleri ve nitelikleri geliştirir. Halkının ne tür özelliklere ve niteliklere sahip olduğunu yakından tanıyan; akıllı, sabırlı ve sevgi dolu insanların kendi çağında ortaya koyduğu eserler, yüzlerce yıl, içinde bulunduğu toplumun her zaman öğündüğü, beğendiği, örnek aldığı kalıcı eserler olmuştur. Bu tür eserler, aradan kaç yıl geçerse geçsin, hiç eskimezler. Dillerinin sade olmasından dolayı, eskiyle yeni

arasında kurdukları dil ve kültür köprülerinden genç kuşaklar da rahatça geçerler.

Türkçe söz varlığındaki özellikleri, güzellikleri ve incelikleri yakalayarak onları eserlerinde uzun ve yorucu emekler harcayıp işleyenler gerçek sanatkârlardır, sözde “sanatçı” değil!..

Bu sanatkâr, dili oluşturan sözlerdeki şekli, ahengi, rengi, ifade çeşitlili ğini hazmetmiş, onların estetik değerlerini bilen, bunları da toplama kolayca aktaran üstün yaradılışlı bir şahsiyettir.

Halkımızın yıllardır sevdiği Yunus Emre’den sonraki yüzlerce yıl içinde bilinen, bilinmeyen yüzlerce halk veya divan şairi arasında, Karacaoğlan’ın Yunus Emre gibi kalıcı eserler verdiğine baktığımızda, onun da güçlü bir sanatkâr olduğunu anlarız. Yüzlerce makaleye, bildiriye ve kitaba konu edilen Karacaoğlan’nın şiirleri, ona ait olmadığı iddia edilen şiirler de dâhil olmak üzere, döneminin Türkçesini günümüze aktarmıştır. Aktarılan bu şiirler kolaylıkla anlaşılıyor ve seviliyor da...

Yaklaşık üç yüzyıldan beri bilinip sözlü gelenekte ve cönklerde aktarılan şiirleri, her zaman aynı tadı, havayı ve güzelliği insanlarımıza hissettirmektedir. Karacaoğlan hangi dizenin, hangi uyağın nerede, nasıl kullanılması ge rektiğini çok iyi ortaya koymuştur. Şiirinin dış ve iç ahengini sağlayan sesleri okuyanın, dinleyenin beklentilerini rahatça karşılar. Böylece o şiirler kalıcı olur, unutulmazlık kimliğini kazanır.

Karacaoğlan’ın şiirlerinin unutulmazlığına önemli ölçüde yardımcı olan musiki unsuru da gözardı edilemez. Yunus Emre’nin şiirlerinde ve ilahilerinde bulunan seslerin, hecelerin, sözlerin rengini, tınısını, ahengini ve anlamını; kendi bilgi, görgü ve zevk yoğunluğu içinde farklı bir yol tutarak değerlendiren insanlar ise bestekârlardır. Hem Yunus Emre ve hem de Karacaoğlan konusunda çalışan bestekârlar onların şiirlerinin ve ilahilerinin daha çok yaygınlaşmasını sağlamışlardır.

Dil ve musiki... Kültür alanında çok sık birlikte boy gösteren Karacaoğlan şiirleri, hem klasik Türk müziği içindeki bestelenmiş şarkılarda ve hem de anonim türkülerde canlılığını korumaktadır. Bunlar kitle iletişim araçları -radyo, tv, internet- yoluyla günümüzde sık sık karşımıza çıkmaktadır. Yıllardan beri Karacaoğlan üzerinde çalışan ve yayınlarıyla onu tanıtan eser sahipleri, genellikle onun söz varlığı üzerinde durmuşlardır.

Beste veya türkü formu hakkında musiki bakımından derin inceleme ve tahlilleri yapmak için, elbette ki, bir müzisyen hassasiyeti, bilgisi ve donanımı gerekmektedir. Böyle bir araştırma için de eldeki mevcut Karacaoğlan malzemesinin sabır, gayret ve emek isteyen bir biçimde ayrı ayrı değerlendirilmesi şarttır.

TRT'nin gerek Klasik Türk Müziği ve gerek Türk Halk Müziği arşivinde repertuvara girmiş dokuz şiiri ya bestelenmiş olarak ya da anonim türkü biçiminde radyolarımızda icra edilmektedir.

Bu mevcut dokuz parçayı Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Ayten Kaplan, söz ve müzik uyumu açısından ele alarak değerlendirme yoluna gitmiştir. Günümüze kadar böylesine geniş bir tahlil çalışması, Karacaoğlan şiirleri için mevcut değildir. Onun kitabındaki araştırma planı içinde üç ana bölüm vardır. Birinci bölüm Karacaoğlan şiirlerinin biçimsel özellikleri, TRT'deki TSM ile THM arşivinde kayıtlı şiirleri; 2. bölümde söz ve müzik uyumu; son bölümde de değişik varyantlar ve biçimlerdeki eserlerin ayrı ayrı prozodi (söz-müzik uyumu) incelenmiştir.

Yazar, Karacaoğlan şiirlerindeki müzik biçimleri arasında murabba şarkı, muhammes şarkı, müseddes şarkı ve müsemmen şarkı olduğunu belirttikten sonra bunların şekil özelliklerini de gösterir. Söz gelimi, yukarıdaki terimlerin açıklanması sırasında konunun uzmanları tarafından tanımların nasıl yapıldığına, burada eksik veya farklı yanların ne olduğuna da işaret etmiştir. Yılmaz Öztuna, Cem Dilçin, Feridun Darbaz ve Cemil Demirsipahi'nin çalışmaları bu kaynaklar arasındadır. Türkülerin değerlen dirmesinde de Pertev N. Boratav, Şemsettin Sami, Fuat Köprülü, Ahmet Talat Onay'ın çalışmaları başta gelmektedir.

Burada sözü edilen dokuz şiirin, şarkı ve türkü biçimlerine baktığımız da da şöyle bir tabloyla karşılaşıyoruz:

1. İncecikten bir kar yağar (türkü biçimi/kök dizi ve şarkı biçimi segâh),

2. Ela gözlerini sevdiğim dilber (türkü biçimi/kök dizi ve şarkı biçimi evc),

3. Çıktım yücesine seyran eyledim (türkü biçimi kök dizi ve şarkı biçimi muhayyer kürdi),

4. Yeter olsun yeter olsun (türkü biçimi (kürdi) ve şarkı biçimi hicaz hümayun),

5. Gökyüzünde tüten olsam (türkü biçimi muhayyer ve şarkı biçimi a. suzinak, b. nikriz, c. acemaşiran),

6. Ela gözlü benli dilber (türkü biçimi uşşak ve şarkı biçimi a. hüseyni, b. hicaz),

7. Gönül gurbet ele varma (türkü, biçimi muhayyer ve şarkı biçimi hi caz),

8. Deli gönül uçtu yine (şarkı biçimi a. hicazkâr, b. karcığar),

9. Dinle sana bir nasihat edeyim (türkü biçimi a. uşşak, b. karcığar).

Doç. Dr. Kaplan, bu dokuz parçanın söze ilişkin özelliklerini ayrı ayrı göstermiş ve açıklamalarını da yapmıştır. Söz gelimi parçalardaki uyaklar, hece ölçüsü durakları aliterasyonu belirtmiştir. Eserlerin TRT repertuvar numaraları da eklenmiş olup sadece "yeter olsun yeter olsun" muhayyer kürdi şarkı biçiminin yanı sıra Cemil Demirsipahi'nin "yo Ayşe yo Ayşe" başlığı ile notası verilen parça, TRT repertuvarına alınmadığı için gösterilmemiştir.

Klasik Türk Müziği (bazı kaynaklar Türk Sanat Müziği terimini kullanıyor) içinde bulunan makamların, halk müziğimizde de farklı adlar altında varlığını sürdürdüğünü araştırmacılar yıllar önce kanıtlamışlardır. Hâlbuki Türk Müziği temelde birdir ve ayrılması da söz konusu değildir. Halk müziğindeki "ayak" terimi, "makam" karşılığı olarak kabul edilir. Her ayağın da klasik müziğimizdeki karşılıklarına baktığımızda da şu tabloyla karşılaşırız:

1. Müstezad ayağı: rast, nikriz, mahur, zavil ve acemaşiran makamları,

2. Garip ayağı: hicaz, uzzal, şehnaz, zirgüle, hicazkâr, şedaraban, suzidil, evcara makamları,

3. Misket ayağı: segâh, müstear, hüzzam, evc, ferahnak makamları,

4. Kalenderi ayağı: saba, dügâh, bestenigâr makamları,

5. Müstezad(!) ayağı: nihavend, sultaniyegâh, ferahfeza, buselik, hisar buselik, şehnaz-buselik, tahir-buselik, bayati-buselik, neva-buselik makam ları,

6. Kerem ayağı: uşşak, bayati, neva, tahir, hüseyni, gülizar, muhayyer, muhayyer-kürdi, hicazkâr, karcığar, bayati- araban makamları.

Yukarıdaki tabloya bakıp Kaplan'ın kitabıyla karşılaştırdığımızda, klasik makamları belirttiğini, ancak ayaklar konusunda herhangi bir açıklama yapmadığını görüyoruz. Hiç olmazsa birer ufak notla durumu açıklasaydı daha iyi olurdu.

Elimizdeki kitabın alanında çok önemli bir kaynak olduğunu belirtme liyim. Türk edebiyatı ve müziği için her zaman el altında bulundurulması gerekir. Hele de söz-müzik uyumu söz konusu olduğunda kesinlikle göz önünde tutulması gerekli olan başarılı bir çalışmadır. Kendisini kutluyorum ve bu yolda diğer müzik bilimi ile uğraşanların, söz gelimi Yunus Emre'nin şiirlerini de değerlendirmesini beklediğimi belirtmek istiyorum.

NEVZAT GÖZAYDIN

Türk Dili Dergisi, Şubat 2017 Sayı: 782, S. 56-59

ŞİİRLERİNDE HERKESİN KENDİNİ BULDUĞU ÂŞIK: ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN

Çukurovalı Karacaoğlan'ı yüzyıllar boyunca ölümsüz kılarak bugüne kadar getiren şey neydi? Neden halk şiiri denilince ilk akla gelen isimlerden oldu? Neden kendinden sonra gelen âşıkların çoğu onun yolundan yürümek, söyleyiş tarzını benimsemek zorunda kaldı? Neden Anadolu Rock tarzı müzik yapanlar repertuarlarına Dadaloğlu ile Âşık Veysel gibi isimlerin şiirlerinin yanı sıra, Çukurovalı Karacaoğlan'ın koşmalarını da eklemekten kendilerini alamadılar? Doksanların bazı pop şarkıcıları, neden kendilerini çıkardıkları kaset ya da CD'lere bir Karacaoğlan türküsü okumak zorunda hissettiler? Neden Anadolu'da Yunus Emre ile birlikte Karacaoğlan da her bir evin başköşesine buyur edildi?

Yukarıdaki soruların cevaplarını İlhan Başgöz, Umay Günay ve Saim Sakaoğlu gibi araştırıcıların Karacaoğlan konulu çalışmalarında bulmak, elbette mümkündür. Özellikle de İlhan Başgöz'ün Karacaoğlan geleneği hakkındaki tespit ve yorumları ile Umay Günay'ın Çukurovalı Karacaoğlan ile Rumelili Karacaoğlan üzerine yaptığı karşılaştırmalar, meraklısını bu bağlamda tatmin edebilecek türdendir. Dili, söyleyiş biçimi, konuları, yetiştiği çevre, hayata ve doğaya yaklaşımı, başka bir deyişle dünya görüşü, ilk paragrafta sorulan sorulara cevap vermek açısından oldukça önemlidir.

Fakat Çukurovalı Karacaoğlan'ı vazgeçilmez kılan asıl şey, kanaatimizce, her dinleyen ve okuyanın onun şiirlerinde bir insan olarak kendini bulmasıdır. Başka bir deyişle, dinleyen ve okuyanın, onun şiirlerinde çalışıp kazanarak dünya nimetlerinden nasiplenmek, onca güzel sevdikten sonra birinde karar kılmak, ölüm zamanı geldiğinde – ki vakitsiz gelmemelidir – bir mezara konulmak, öldükten sonra Hakk'ın didarını görmek, özetle zahir batın murada ermek isteyen kendini

görmesi ya da bulması, Karacaoğlan'ı vazgeçilmez kılan özelliklerin başında gelmiş olmalıdır.

Umay Günay'ın da dediği gibi, Çukurovalı Karacaoğlan'ın şiirlerine yansıyan dünya görüşü, hayatı algılama ve dile getiriş tarzı, kendinden önce yaşayan âşıklardan oldukça farklıdır. Karacaoğlan, divan ve halk şairlerinin ortak aşk anlayışlarından farklı bir anlayışa sahiptir. Bu farklı dünya görüşü, onun üslubunu da mensubu olduğu halk şiiri üslubundan farklı kılar. Çukurovalı Karacaoğlan madde mana ahengini şiirlerinde dile getirmiştir. O da bu dünyanın faniliğini bilir, ancak nasıl olsa sona erecek diye yas tutmak yerine, bu dünyayı doya doya yaşamak yolunu seçer. Bu dünyada Tanrı'nın insana lütfettiği nimetlerin tadına vararak yaşamayı dünya görüşü haline getirir.

Lakin o ölümü ve ölümden sonraki hayatı da unutmaz, öldükten sonra Hakk'ın didarını görmek, yani cennete gitmek ister. Umay Günay'ın dikkat çektiği "madde mana ahengi", Anadolu Türklerinin dünya görüşü ile yaşayış biçiminin çıkış noktasını oluşturması bakımından oldukça önemlidir. Çukurovalı Karacaoğlan'ın üzerine dünya görüşünü inşa ettiği "madde mana ahengi", özelde içine doğduğu Türkmen aşiretlerinin, genelde ise bütün Anadolu Türklerinin düşünüş ve yaşayış tarzını biçimlendirmiş, insanı insan kılan başlıca etken olmuştur. Başka bir deyişle ister konargöçer ister yerleşik olsun Anadolu Türkleri, bu dünya üzerinde insanca yaşamak ve öldükten sonra da Hakk'ın didarını görmek istemiştir. Bu nedenledir ki Anadolu Türkleri, Çukurovalı Karacaoğlan gibi âşıklarda dünyevi ve uhrevi arzularıyla insanı, yani kendini bulmuş, kendi duygu, düşünce ve isteklerinin yansımasını görmüş; Karacaoğlan'ın şiirlerini yüzyıllar boyunca kendi şiirleri gibi dillendire gelmiştir.

Günümüz Türk insanının yaşadığı sorunların temelinde özel bir yere sahip olan "madde mana ahengi" eksikliği sorunu, Karacaoğlan gibi âşıkları yetiştiren Türkmen aşiretleri arasında, insanı insan olarak görme, hayatı öteki dünyayı da unutmadan insanca yaşama ilkesi doğrultusunda çoktan çözülmüştür. Belirtmeliyiz ki bu çözüm, insanımızın ifrat ile tefrit arasında gidip geldiği günümüzde de geçerliliğini sürdürmekte, yeniden hayata geçirilmeyi beklemektedir. İnsanın zahir batın muradı olan, dünya nimetlerinden meşru yollardan yararlanmak isteyen, sevmeyi ve sevilmeyi arzulayan, ömrünü uzun eylemek isteyen, öldükten sonra mezara konulmak ve Hakk'ın didarını görmeyi umut eden bir varlık olduğu gerçeğini elinin tersiyle bir

kenara iterek onun omuzlarına kaldıramayacağı yükleri yükleyen, onu aşırı idealize ederek yaşayan bir varlık olmaktan çıkaran, ifrat ile tefrit arasında savrulmasına, insan doğasına aykırı politik, ekonomik ve dinsel yaklaşımlar arasında sıkışıp kalmasına neden olan bir anlayışın egemen olduğu günümüzde, Çukurovalı Karacaoğlan gibi âşıkların şiirlerinde dile gelen "madde mana ahengi", ayrıca önem kazanmaktadır.

Peki, "madde mana ahengi", Karacaoğlan'ın şiirlerinde nasıl dile geliyordu? Umay Günay'ın da dikkat çektiği üzere, Karacaoğlan'daki "madde mana ahengi"nin hayat bulduğu en önemli şiir, "isterim" redifli uzun koşmadır. Karacaoğlan, bu uzun koşmasının ilk dörtlüğünde, "yaşayan" her insan gibi, Tanrı'sından ömrünü uzun eylemesini diler, çalışıp kazanarak nefis taamlar yemek istediğini dile getirir. Şiirin ilerleyen dörtlüklerinde âşığımız türlü libaslar; küheylan at; kuş tüyü yastık; yumuşak döşek; ahu bakışlı, gerdanı bir karış benli, inci dişli ve kara kaşlı bir güzel; helva, pirinç pilavı, ballı kaymak, bamya, ballı börek, sütlü, tavuk kızartması, tel helva, içli köfte, baklava, börek, kuzu doldurma, şekerli kurabiye, yağlıca höşmerim gibi yiyeceklerle türlü türlü meyveler ister.

Dikkat edildiğinde Karacaoğlan'ın dünya nimetleri kapsamına giren şeylere çalışıp kazanarak sahip olmak istediği ve bunun karşılığında Tanrı'sına şükürler etmek istediği görülecektir. Yani, Karacaoğlan'ımız bütün bu nimetlere emek vererek sahip olmak ve bunlardan kendi deyimiyle "dişleri var iken" ve gönlü genç iken yararlanmak ister. Bu nimetler zamanında gelmelidir ve insan, her yaşı meşru yollardan doya doya yaşamalıdır. Çukurovalı Karacaoğlan, bütün bu nimetlere sadece çalışmakla erişilemeyeceğini, eğer Tanrı isterse sahip olunabileceğini de bilmektedir. Bundan dolayı da bütün bunları kendi deyimiyle "Bari Huda"dan istemektedir.

Peki, Çukurovalı Karacaoğlan'ın tek amacı, dünya nimetlerinden meşru yollardan doya doya yararlanmak mıdır? O da her "yaşayan" insan gibi, dünya nimetlerine olan hevesin gelip geçici olduğunun bilincindedir. Başka bir deyişle, insan ölümlüdür ve dünya nimetleri gelip geçicidir. İnsanı esas kalıcı kılan, "Hakk'ın didarı"nı görebilmektir. Yaşarken zahir muradına (dünyevi emellerine) ermek isteyen Karacaoğlan, yaşlandığını hissettiği andan itibaren batın muradına (uhrevi emellerine) odaklanır.

Batın muradın ilk aşamasını, cesedi kabre koymak oluşturur. O da her bir Anadolu Türkü gibi, kurda kuşa yem olmamak ve ölünce ("bülbül kafesten uçtuğu zaman") bir mesken (mezar) sahibi olmak ister.

Kabrinin ziyaret edilmesini, başı ucunda dua edilmesini diler. Batın muradın ikinci ve en önemli aşaması ise, öldükten sonra Hakk'ın didarını görmek ya da cennete gitmektir. İşte bütün bunlardan dolayıdır ki dinleyen ve okuyanlar, Karacaoğlan'ın bu şiirinde, kırklı ya da ellili yaşlarına kadar dünya nimetleri için çabalayan, bu yaşlardan itibaren öteki dünyayı düşünmeye başlayan kendilerini, başka bir deyişle "basit insanı" görmüşlerdir.

"İsterim" redifli uzun koşmasının sondan üçüncü dörtlüğünde "Kocadım ihtiyar oldum kardaşlar / Halıma rahmedin bakın yoldaşlar / Döküldü ağzımda kalmadı dişler" diyen Karacaoğlan'ın yaşlanmaya yaklaşımı da bir başka şiiri üzerinden orta yaşlardan itibaren yaşlılık psikolojine girmeye başlayan "basit" insanların hislerine tercüman olmuştur. Onun her bir dörtlüğü "Bir kız bana emmi dedi n'eyleyim" dizesiyle biten ünlü koşmasında ifadesini bulan orta yaş sendromu, kendini, yüzyıllar ötesinden süzülüp gelerek Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Otuz Beş Yaş Şiiri"nde çok daha modern bir söyleyişle bulacaktır.

"İsterim" redifli uzun koşmasında "hep böyle kalaydım" diyen Karacaoğlan gibi hep genç kalmak isteyen günümüz insanlarının yaşlanmaya başlamaktan kaynaklanan travmalarında, kan bağı olmayan insanların kendilerine "emmi", "amca" ve "teyze" diye hitap etmeye başlamalarının önemli bir etkisi olsa gerektir. Doğaları gereği hep genç kalmak isteyen insanların kendilerine sokakta ya da pazar yerlerinde "amca" ya da "teyze" diye hitap edildiğinde yaşadığı şoku, gepegenç güzellerin peşinden koşan Karacaoğlan da yüzyıllar öncesinden yaşamıştır.

Koşmasının ilk dörtlüğünde "On beş yaşında da kırk beş belikli / Bir kız bana emmi dedi n'eyleyim" diyerek hayıflanan Karacaoğlan, üçüncü dörtlükte "Bir yiğide emmi demek güç olur" diyerek kendine emmi diye hitap edilmesini, yiğitliğini ya da gençliğini öne sürerek kabullenmek istemez. O, kendini hala bir yiğit ya da genç olarak görmektedir ve emmi hitabını hak edecek yaşa gelmediğini düşünmektedir. Böyle düşünmekle birlikte şiirinin son dörtlüğünde "Sakal seni makkabınan yolayım" (makkab: Güney Anadolu'da cımbız) diyerek emmi denilecek yaşa ermesini ağarmış sakalına bağlar. Bu sözüyle aynı zamanda, son derece insani bir şekilde, yeniden gençleşmek arzusunda olduğunu da dile getirir.

Yukarıda sözü edilen iki şiiri de göstermiştir ki, Karacaoğlan'ın şiirleri güncelliğini, söyleyişindeki güzellik ve orijinalliğinin yanı sıra,

“basit” insanları düşünce ve duygularından yakalayarak da sürdürmüştür. Onun “basit” insanları yakalayıp da bırakmayan bir başka şiiri de her bir dörtlüğü “Var git ölüm bir zaman da yine gel” dizesiyle biten koşmasıdır. Onun, ölümü mukadderat olarak gören Anadolu Türk’ünün “her ölüm erkendir” düşüncesini yansıtan şiirine, aşağıda, herhangi bir yorum katmaksızın olduğu gibi yer vermeyi uygun gördük:

Ölüm ardıma düşüp de yorulma
Var git ölüm bir zaman da yine gel
Akıbet alırsın komazsın beni
Var git ölüm bir zaman da yine gel

Şöyle bir vakıtlar yiyip içerken
Yiyip içip yaylalarda gezerken
Yine mi geldin ben senden kaçarken
Var git ölüm bir zaman da yine gel

Çıkıp bozkurdlayın uluşamadım
Yalan dünya sana çıkışamadım
Eşimle dostumla buluşamadım
Var git ölüm bir zaman da yine gel

Karac’Oğlan eder derdim pek beter
Bahçada bülbüller şakıyıp öter
Anayı atayı dün aldın yeter
Var git ölüm bir zaman da yine gel

Sonuç olarak Çukurovalı Karacaoğlan, dünya görüşünü ve dolayısıyla sanat anlayışını, Umay Günay’ın da ifade ettiği gibi, madde mana zıtlığı ya da çatışması üzerine değil de “madde mana ahengi” üzerine kurmuştur. “Madde mana ahengi” üzerine kurduğu bu dünya görüşü ile sanat anlayışını da içinde yetiştiği konargöçer Türkmen aşiretlerine borçludur. Doğa ve insan odaklı bu dünya görüşü, madde ile mana çatışmasını gereğinden fazla yücelten ve ideal insan modelini bu çatışma üzerinden inşa etmeye çalışan dinsel ve siyasal yorumlardan mümkün olduğunda uzak durmuştur. Nitekim Çukurovalı Karacaoğlan da doğa ve insan odaklı şiirlerinde hayatı meşru yollardan doya doya yaşanması gereken bir hakikat olarak takdim etmiştir.

Şiirlerini büyük oranda bu düşünce üzerine kuran Karacaoğlan,

Anadolu Türklüğünü oluşturan diğer “basit” insanlar gibi, ölümü ve ölümden sonraki hayatı da ihmal etmemiş, öldükten sonra bir kabre konulmayı ve Hakk’ın didarını görmeyi arzulamıştır. Çukurovalı Karacaoğlan, kendisinden sonra gelen “basit” insanları, sadece söyleyişindeki güzelliğe ve orijinalliğe hayran bırakmamış, onları, yukarıda ele alınan koşmalarından da anlaşılacağı üzere, duygu ve düşüncelerinden de yakalamıştır. En önemlisi de “basit” insanların yüzyıllar sonra bile şiirlerinde kendilerini bulmalarını sağlamıştır. Bundan dolayıdır ki Türk hümanizminin büyük ismi Yunus Emre’nin ilahilerini söyleyip dinlemekten bıkmayan Anadolu Türkleri, Karacaoğlan’ın şiirlerini de yüzyıllar boyunca kendi şiirleri gibi dillendire gelmişlerdir

MEHMET AÇA

Türklük Araştırmaları Dergisi 2018, S. 1, s. 1-5

Not: Bu e-kitap Şiir Parkı sitesi tarafından ticari olmayan kişisel kullanımınız için yayınlanmakta olup onu bilgisayarınıza indirebilirsiniz ancak kopyalanması, gerçek veya elektronik ortamlarda yayınlanması, dağıtılması, ya da satılması hususu Türkiye Cumhuriyeti yasaları ve uluslararası yasalarla korunmaktadır ve telif hakları temsilcisinin önceden yazılı iznini gerektirir.

www.siirparki.com